

Autyzm i zespół Aspergera - Jak radzić sobie z organizacją klasy?

Czym są Autyzm i Zespół Aspergera?

Autyzm charakteryzuje się trzema typami zaburzeń, z których każde w jakiś sposób się przejawia:

Schematyczność w myśleniu i w zachowaniu, ograniczona wyobraźnia i umiejętność twórczej zabawy, która wymaga przeprowadzenia obrzędu lub skupienia się na drobnych szczegółach (takich jak elementy ubioru zamiast wizji całej postaci lub fragmentu zabawki, a nie przedmiotu w całości).

Zaburzenia w komunikacji werbalnej i niewerbalnej, nieumiejętność prowadzenia obustronnej konwersacji, mylne odczytywanie emocji, gestów i nierozumienie czyichś myśli, zbyt dosłowne interpretowanie słów.

Trudności w relacjach z innymi, przejawy powściągliwości lub obojętności. Niewłaściwe reakcje na zainicjowany już kontakt, powtarzające się wzory zachowań.

Zespół Aspergera jest uznawany za łagodną odmianę autyzmu lub oddzielne zaburzenie, lecz niewątpliwie należy do tej samej grupy zaburzeń, co autyzm.

Charakterystyczne oznaki i zachowania to:

znaczne i nieprzerwane upośledzenie relacji społecznych.

schematyczność zachowania, powtarzające się odruchy, silne upodobanie do rutyny i unikanie zmian.

opóźnienie motoryczne lub niezdarność są również powszechnie łączone z zespołem Aspergera.

Jednakże, w porównaniu z autyzmem, osoby z zespołem Aspergera operują względnie dobrym, pełnym wyrazu językiem, a w rozwoju poznawczym osiągają przeciętny lub ponad przeciętny poziom i rzadko mają dodatkowe trudności w nauce. W rezultacie diagnoza może być opóźniona do momentu, gdy kłopoty w kontaktach z innymi będą widoczne. Dlatego też zaburzenie zazwyczaj jest rozpoznawane dopiero po ukończeniu pięciu lat (w Polsce, jeśli w ogóle dojdzie do diagnozy, jest to wiek 8-12 lat).

Problemy Kluczowe

Wiele zachowań charakterystycznych dla autyzmu może odzwierciedlać deficyt Teorii Umysłu. Autystyk nie może od razu docenić czyichś uczuć, wiedzy i przekonań (nie potrafi też w pełni rozpoznać i zrozumieć własnych procesów myślenia). Stąd sztywność w komunikacji, brak kontroli nad sobą, problemy ze zrozumieniem sytuacji towarzyskich, tzn. problemy z kontaktami towarzyskimi.

Przesadna wybiórczość bodźców odnosi się do reagowania tylko na część z nich a nie na całe zjawisko, przedmiot lub na ogół układów społecznych sugerując niezdolność do utrzymywania podzielnej uwagi lub stres wynikający z nadmiaru wrażeń jednocześnie.

Słaba centralna koherencja wskazuje na nieumiejętność skorzystania z kontekstu, uogólnienia na podstawie jednego zadania lub przeniesienia uwagi na drugie. To wskazuje na tendencję do zauważania pojedynczych bodźców lub trudności z postrzeganiem całości jako sumy fragmentów.

Problemy z językowymi (i towarzyskimi) kontaktami bywają tłumaczone przynajmniej częściowo brakiem kontroli wzroku rozmówcy. Język pragmatyczny, rozwój słownictwa oraz zwrócenie uwagi na tę samą kwestię – wszystko to wymaga skupienia uwagi dwojga rozmówców na tym samym problemie, a istotną strategią słuchacza jest śledzenie wzroku mówiącego. Taka strategia rozwija się odruchowo u niemowląt, lecz brak tej cechy w okolicach 18 miesiąca życia jest wyraźnym wskaźnikiem autyzmu.

Dosłowność w posługiwaniu się językiem oznacza, że reakcje autystycznych dzieci na polecenia niekoniecznie są oczywiste. Przykładowo, prosząc dziecko, by zapytało swoją mamę czy chce napić się herbaty, należałoby również poprosić, by później wróciło z odpowiedzią mamy.

Konkretność zwraca uwagę na prawdopodobne trudności z abstrakcyjnymi zabawami, w których przedmioty są używane w zastępstwie za coś innego. Tekturowa rolka to tekturowa rolka, a nie teleskop. Cel zabawy, na przykład gry w piłkę na podwórku, może być nie dostrzeżony, a użycie płaszcza na oznaczenie bramek mogłoby wprowadzić zamieszanie.

Zawsze staraj się obserwować zachowanie dziecka pod kątem funkcji i znaczenia, jakie ono ma dla ucznia

Strategie Metodyczne

Dzieci o łagodnych objawach autyzmu przyjmowane do zwykłych szkół. Ta metoda najlepiej sprawdza się w szkołach, w których stwarza się pracownikom okoliczności do zgłębienia wiedzy na temat strategii i środków zaradczych przy pracy z takimi dziećmi. W takich wypadkach potrzebna jest elastyczność i świadomość, że należy indywidualnie podchodzić do danego ucznia, inaczej niż do innych dzieci.

Bliska współpraca z rodzicami jest podstawą zapewniającą zgodność i wzajemne wsparcie.

Pracując w zwykłej szkole z dziećmi dotkniętymi autyzmem lub zespołem Aspergera należy wziąć pod uwagę następujące kwestie:

Brak uogólnień w uczeniu się dziecka (każda sytuacja wygląda inaczej dla ucznia)

Brak przypadkowego uczenia się (wszystko musi być wyraźnie przekazane)

Dosłowność w rozumieniu słów

Problemy z przyłączeniem się do zajęć grupowych, gier i zabaw

Możliwe reakcje na nadmiar bodźców, co często może się zdarzać w sytuacjach, z którymi inne dzieci dobrze sobie radzą

Zaobserwowane rodzaje zachowań bywają postrzegane jako zwykła niegrzeczność lub niesubordynacja, a w rzeczywistości mogą mieć cały wachlarz innych znaczeń dla dzieci z autyzmem lub zespołem Aspergera (tzn. niegrzeczne lub uparte zachowanie może tak naprawdę być dla dziecka jedynym sposobem: proszenia o pomoc, zwracania na siebie uwagi, ucieczki od stresujących sytuacji, zdobywania pożądanego przedmiotu, okazywania braku zrozumienia, wyrażania sprzeciwu, zyskania stymulacji)

Program dla indywidualnego ucznia powinien być oparty na ocenie jego indywidualnych potrzeb i opracowany w bliskiej współpracy wszystkich osób zajmujących się dzieckiem. Oto podstawowe strategie:

Dostarczanie bardzo jasnych struktur i codziennego zestawu rutynowych zajęć (również zabaw). Upewnianie się, że uczeń zna rano plan dnia, umie się do niego odnosić przez cały dzień, np. poprzez stworzenie tablicy obrazkowej z „rozłożonymi” na niej zajęciami całego dnia. Dziecko mogłoby przenosić obrazek z wykonanym zadaniem do sekcji „ukończone” na tablicy, zanim przejdzie do następnego punktu. Tablicę należy umieścić na terenie neutralnym (tzn. nie kojarzącym się z konkretnymi rodzajami czynności) i stworzyć na niej obszar „przeniesienia” by pojęcia ukończenia jednego i przejścia do następnego zadania były bardziej zrozumiałe.

Wy tłumaczenie, co oznacza “ukończony” i pomoc w ustaleniu, kiedy coś się kończy, a co innego zaczyna.

Ostrzeżenie o zbliżającej się zmianie rutynowych zajęć lub zmianach w planie dnia.

Używanie prostego i niedwuznacznego języka. Unikanie ironii i dowcipów oraz zwrotów takich jak „nogi mi odpadają” lub „pogoda pod psem”, co może spowodować zamęt.

Zwracanie się do ucznia indywidualnie za każdym razem (przykładowo: uczeń może nie zdawać sobie sprawy z tego, że polecenia wydawane całej klasie dotyczą również jego. Zwracanie się do niego po imieniu i mówienie „chcę, byś mnie wysłuchał, powiem teraz, co macie zrobić” może czasem zadziałać; w innych przypadkach uczeń będzie wymagał indywidualnego wyjaśnienia polecenia.

Powtarzanie poleceń i sprawdzanie stopnia zrozumienia. Używanie krótkich zdań, by instrukcje były całkowicie jasne.

Używanie różnych środków wyrazu i metod w prowadzeniu zajęć – wizualnych, ruchowych, opartych na naśladownictwie rówieśników itd.

Konsekwentna praca wśród wszystkich opiekunów; unikanie rezygnacji, gdy już rozsądny i wykonalny cel został ustalony.

Uświadomienie sobie, że pewne zmiany w zachowaniu mogą odzwierciedlać niepokój (wywołany przez choćby drobną zmianę rutynowych działań).

Nie należy brać do siebie agresywnego i niegrzecznego zachowania; adresat gniewu ucznia może nie mieć związku ze źródłem jego złości.

Stosowanie specjalnych metod w nauczaniu zasad panujących w społeczeństwie (zabieranie głosu, dystans społeczny)

Minimalizowanie/ usuwanie elementów rozpraszających lub udostępnianie miejsca do indywidualnej pracy przy zadaniach wymagających koncentracji. Kolorowe dekoracje na ścianach mogą rozpraszać niektórych uczniów, a inni mogą nie radzić sobie z hałasem.

Staranie by połączyć pracę z konkretnymi zainteresowaniami ucznia.

Praca nad przetwarzaniem słów i nauka przy pomocy programów komputerowych w trosce o rozwijanie umiejętności pisania i czytania.

Ochrona uczniów przed dręczeniem w czasie wolnym od zajęć i uświadomienie rówieśników o ich szczególnych potrzebach.

Przyzwalanie na opuszczanie niektórych zajęć (takich jak sporty i zabawy/ gry), których uczeń może nie rozumieć lub nie lubić; wspieranie ucznia w twórczych i grupowych zadaniach.

Dopuszczanie u niektórych do obsesyjnego zachowania w nagrodę za pozytywny wysiłek.

Konieczne będzie utrzymywanie bliskich kontaktów z rodzicami oraz z profesjonalistami (psychologiem szkolnym, terapeutą mowy i języka, pediatrą). Umożliwi to ścisłą kontrolę nad postępami dziecka w dziedzinie komunikacji, interakcji społecznych oraz nad jego sprawowaniem w szkole. Bardzo ważne jest również dzielenie się wnioskami na temat zachowania dziecka i zidentyfikowanych źródeł negatywnych lub kłopotliwych wydarzeń. Inni profesjonaliści również mogą się okazać pomocni przy określeniu konkretnych narzędzi pracy.